

CONFLICTUL DIN AFGANISTAN (2001-PREZENT). O ANALIZĂ GEOPOLITICĂ A SPAȚIULUI AFGANISTANULUI

THE PRESENT AFGHAN CONFLICT. A GEOPOLITICAL ANALYSIS OF THE AFGHAN SPACE

Drd. Cătălina TODOR*

Cu toate că actualmente ne aflăm într-un moment în care cooperarea și interdependența se află în rândul celor mai importante preocupări internaționale, stările de conflictualitate și existența războiului sunt realități foarte prezente, unul dintre cele mai bune exemple în acest sens este prezentul conflict din Afganistan. Analiza elementelor contextuale și mizelor acestui conflict ne suscită interesul mai ales pentru faptul că, pe lângă poziționarea sa în rândul conflictelor majore, așa cum arată analizele celor de la Hildeberg Institute for International Conflict Research, este un conflict în care, la nivel internațional, s-au făcut investiții considerabile, iar rezultatele așteptate, ce puțin oficiale, sunt departe de a se fi împlinit. Drept urmare prezentul studiu se va concentra pe cele două elemente de analiză menționate anterior, în încercarea de a oferi o înțelegere cât mai complexă a situației geopolitice a spațiului afgan.

Although currently we are in a time when cooperation and interdependence is among the most important international concerns, the states of conflict and the existence of war are very present realities, one of the best examples being the present conflict in Afghanistan. The analysis of contextual elements and of the geopolitical stakes of this conflict have arisen our interest especially for the fact that, in addition to its positioning among the major conflicts, as the analyses of the Institute for International Conflict Research Hildeberg show, it is a conflict in which at international level, considerable investments have been made and the expected results, at least the less formal ones, are far from being fulfilled. Therefore, this study will focus on the two elements of the analysis mentioned above, in the attempt to provide a more complex understanding of the geopolitical situation of the Afghan space.

Cuvinte-cheie: geopolitică; conflict; poziție; elemente contextuale.

Keywords: geopolitics; conflict; position; contextual elements.

Elemente contextuale

Analiza geopolitică presupune complexitatea elementelor pe care trebuie să le luăm în calcul când pornim într-un asemenea demers, în acest sens aderăm poziției lui Aymerich Chauprade care pledează pentru o geopolitică a cauzelor multiple, după cum și afirmă: „Geopolitica refuză monismul, cu alte cuvinte credința într-o cauză unică, într-un singur factor explicativ. A crede că orice cauză este integral identitară, religioasă, economică, geografică etc. este un demers simplist. ... Cauzele sunt multiple, conjugate, în interdependență, iar obiectul geopoliticii este de a clarifica liniile cauzale”¹. Drept pentru care vom face apel la câteva repere specifice interdisciplinarității, analizând elemente

geografice, istorice, demografice, economice, politice ale spațiului în care are loc acest conflict.

Dimensiunea geografică

Din punct de vedere strict geografic, putem remarca faptul că Afganistanul este poziționat în Asia de Sud, având vecini cel puțin interesați, mai ales Iranul, dar și Pakistanul, din perspectivă geopolitică Zbigniew Brzezinski încadrând această zonă într-o zonă „fierbinte”, denumind-o *Balcanii Eurasiei*². Alte aspecte geografice de interes pentru analiză sunt suprafața deloc neglijabilă (locul 41 mondial³), relieful predominant muntos, cu „zone secetoase și terenuri accidentate aflate la mare altitudine”⁴ – relief care influențează într-o foarte mare măsură modul în care poate avea loc acțiunea geostrategică. De menționat este faptul că în desfășurarea războiului de gherilă, munții sunt cea mai bună protecție pentru trupele de insurgenți

*Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca
e-mail: todorcatalina@yahoo.com

(peșteri, buncăre). De altfel de interes este și lipsa ieșirii la mare, dar și existența potențialelor resurse energetice precum gazele naturale și petrolul.

Dimensiunea istorică

Din perspectivă istorică, pentru analiza geopolitică a acestui conflict este relevantă succesiunea de evenimente conflictuale derulate în acest spațiu. Iana Paverman afirmă despre acest spațiu că a fost un *spațiu gol pe harta lumii*, trecând prin stăpânirea grecilor, părților, sasanizilor, arabilor, mongolilor,⁵ caracteristica relevantă din punct de vedere istoric pentru acesta fiind conflictele etnice. Practic, istoria Afganistanului este o istorie a conflictualității, de la reunirea triburilor păștune din 1747 sub Ahmad Shah Durrani (care domină celelalte etnii tadjicii, uzbekii, balucii, turkmenii, hazarii)⁶, până astăzi. De altfel, construirea sa s-a realizat „în zona limitrofă a trei puteri geopolitice: Imperiul mongolilor, Hanatele uzbece și Imperiul persan”⁷, iar mari puteri ale timpului și-au disputat deseori interesele, și le-au manifestat în acest spațiu, câteva exemple în acest sens fiind: „Marele Joc”: Imperiul Rus – Imperiul Britanic (sec XIX), presiunile făcute de „stâlpii regionali ai sistemului american – Iranul și Pakistanul” și a Uniunii Sovietice în perioada Războiului Rece⁸, care culmină cu încercarea Rusiei de a instala socialismul în Afganistan și putem merge chiar mai departe la considerarea actualului conflict ca unul cu multiple mize geopolitice, una dintre acestea fiind semnalarea prezenței și influenței superputerii americane în zonă. Pe de altă parte, pe lângă conflictele generate direct de către acțiunea unor mari puteri în zonă, cum a fost cazul războaielor anglo-afgane (secolul XIX – 1919) sau războaielor ruso-afgane (1979-1989) – calificate drept „Vietnamul Rusesc”⁹, avem și existența unor conflicte interne – seria războaielor civile de după 1990.

Istoria Afganistanului ne ajută să înțelegem două aspecte cheie pentru prezenta analiză:

1. Practic, până la începerea războiului declanșat în 2001, toată această înlanțuire de conflicte de la formarea Afganistanului, războaiele anglo-afgane, războiul sovietic, seria războaielor civile din anii 1990, au făcut ca singura perioadă de pace din istoria recentă a acestui teritoriu să fie între anii 1933 și 1973.

2. Pe de altă parte avem și exemple clare care ne arată insuccesul impunerii voinței unor mari

puteri pe acest teritoriu: recent este cazul războiului ruso-afgan, unde „armata sovietică, deși dotată cu armamente din ce în ce mai sofisticate, nu a reușit să reducă la tăcere rebeliunea afgană, formată din luptători redutabili și susținută activ de Pakistan și Statele Unite.”... Un mare suport în acest sens fiind și cunoașterea și utilizarea teritoriului în favoarea lor de către insurgenți, pentru că, în timp ce „trupele sovietice și regimul comunist afgan stăpâneau văile și orașele, ... insurgenții se foloseau de munți ... pentru a ataca sistematic forțele comuniste.”¹⁰ Deci acest prezent conflict nu este altceva decât continuarea unei istorii conflictuale.

Dimensiune demografică

Din perspectivă demografică, Afganistanul are o populație relativ numeroasă, cu 28.395.716 locuitori, deținând locul 43 la nivel mondial. Acesta este o populație tânără, media de vârstă fiind 18 ani¹¹, și relativ needucată, având în vedere gradul de alfabetizare de doar 28,1%,¹² unul dintre cele mai scăzut la nivel mondial. De asemenea, ocupă locul 182 mondial ca Indice al Dezvoltării Umane¹³. Chiar dacă au o rată a natalității foarte mare, locul 20 mondial, au o rată a mortalității pe măsură, locul 7 mondial, cu o speranță de viață de doar 44 de ani, locul 219 din 224. Putem afirma că aceste date cu privire la populație ne crează o bază propice pentru conflictualitate, luând în calcul o populație tânără – mai ales dacă facem apel la un studiu care corela conflictele interstatale cu vârsta medie a populației unei țări¹⁴ – cu o stare generală a educației și sănătății precare.

Pe de altă parte, un alt aspect important demografic este cel cu privire la compoziția etnică, ce ne arată faptul că: Afganistanul este eterogen din acest punct de vedere. Etnia majoritară este cea păștuna cu 42%, urmată de Tajik 27%, Hazara 9%, Uzbek 9 %, Aimak 4%, Turkmen 3%, Baloch 2%, alte 4%¹⁵, iar perspectiva confesională nu se prezintă nici aceasta într-o lumină mai favorabilă. Chiar dacă mai bine de 90% din populație este musulmană, 80% sunt Sunni și 19 % sunt Shia, doar 1% fiind de alte religii.¹⁶ Compoziția etnică și religioasă furnizează și acesta premisele unui teren cu un potențial ridicat al conflictualității, cel puțin la nivel intern, fapt demonstrat și de practică, numai dacă privim conflictele civile de după 1990, când asistăm la lupta pentru putere dintre păștuni, coalițiile antipăștune și coaliția antitadjiică.¹⁷

Dimensiunea economică

În ceea ce privește economia Afganistanului, aceasta nu a fost niciodată una puternică, la început avându-și bazele în agricultură. În istoria recentă a acestui stat, începând cu perioada Războiului Rece, economia sa a fost susținută într-o proporție considerabilă de ajutoarele externe. În anii '60 ajutoarele străine cumulau peste 40% din bugetul afgan, iar când acestea a început să scadă la sfârșitul 1960, mai bine de 50% din buget era asigurat de exportul de gaze naturale către URSS, restul provenind din agricultură și păstorit.¹⁸ Războiul sovieto-afgan a devastat economia rurală, crescând și dependența de ajutorul extern. Crescând vulnerabilitatea rutelor comerciale a fost încurajat la nivel local traficul ilegal cu armament și cu opium. Până în 1987 s-a ajuns ca veniturile provenite din exportul gazelor naturale să nu mai existe din cauza slabei mentenanțe a rețelelor și lipsa tehnicienilor specialiști retrași de către URSS. După '90, economia afgană era devastată în urma războiului sovieto-afgan, fiind afectată aproape toată infrastructura de drumuri cât și cea de canalizare, irigații. În timpul regimului taliban, un oarecare grad de revitalizare economică s-a produs datorată agriculturii și întoarcerii pe teritoriul afgan a substanțialului capital financiar deținut de refugiați din Pakistan și Iran, prin ajutorul extern. Până în 1996, traficul ilegal cu Pakistanul se ridica la peste 2 trilioane \$, aproape 50% din bugetul afgan.¹⁹ Actualmente economia afgană este devastată, depinzând în proporție de peste 90% de ajutorul extern²⁰. Afganistanul ocupă locul 101 ca PIB (45 tril. \$), cu 78% din forța de muncă concentrată în sectorul agricol.²¹ Principalii parteneri pentru export sunt Pakistan, India, Tadjikistan, SUA (2012), iar principalele exporturi se fac cu: opium, fructe, covoare lucrate manual, lână, bumbac, pietre prețioase și semiprețioase. Afganistanul importă cel mai mult din Pakistan, SUA, Rusia, India, China, Germania produse precum: utilaje și alte bunuri de capital, alimente, bunuri textile, produse petroliere.²² Practic, din punct de vedere economic, Afganistanul are o stare foarte precară care duce la instabilitate și prin dependența sa de latura subterană, traficul cu opium, concentrat în partea de sud la granița cu Pakistanul,²³ trafic pe care se bazează economia zonală și ca aduce venituri de natură să sprijine mișcările teroriste.²⁴

Dimensiunea politică

Din perspectivă politică, Afganistanul este un stat cu un grad foarte ridicat de instabilitate. De-a lungul istoriei a trecut relativ repede de la o formă de guvernare a statului la alta, actualmente fiind o republică islamică, cu 84 de partide politice²⁵, aici putând compara cu cazul unor state stabile din această perspectivă precum SUA (4) sau Anglia (11)²⁶, sau chiar cu cazul României, care suferă pe plan politic de o lipsă a maturității politice: România cu 29 de formațiuni.²⁷ Pe de altă parte, pe teritoriul acestui stat, există fi grupurile de presiune politică foarte active, precum: talibanii, grupurile etnice, grupurile religioase, liderii tribali. Câțiva indicatori, cu recunoaștere internațională, relevă această stare ridicată de instabilitate politică: Indicele de Percepție al Corupției unde Afganistanul se află pe penultimul loc 179, pe ultimul loc fiind Somalia²⁸, Indice al Instabilității Politice realizat de Economic Intelligence Unit, în 2009, conform căruia Afganistanul ocupă locul 7 cu un scor de 7.8 din 165 state analizate (Locul 1 Zimbabwe 8,8, ultimul loc Norvegia 1,2)²⁹ și Indicele de Fragilitate Statală, alcătuit tot de EUI³⁰, în conformitate cu care Afganistanul se află în zona cu fragilitate extremă (20-25).³¹ De asemenea, Afganistanul are un scor de 106 al Indexului Statelor Eșuate (Failed States Index), aflându-se pe locul 7 mondial din această perspectivă, pentru 2013.

Toate elementele utilizate în cadrul analizei anterioare, de la cele geografice, până la cele de ordin politic, ne arată foarte clar că menținerea stabilității în zonă poate fi un deziderat suficient de greu de atins. Acesta este contextul în care se desfășoară și cel mai recent, și încă în derulare, conflict din istoria statului Afgan, un conflict major așa cum arată atât ierarhia celor de la Hildeberg Institute, cât și a celor de la Maplecroft (Conflict Intensity Index – Risc Extrem).³²

Poziții oficiale și mize geopolitice

Pe acest fond de instabilitate clară se declanșează prezentul conflict. Un prim deziderat oficial al conflictului din Afganistan se regăsește în conceptul de „război preemptiv”,³³ război încadrat în categoria celor asimetrice, un război îndreptat împotriva terorismului.

Practic, analizând declarația Actului 09-18-01, se observă că la nivel oficial acesta pornește ca un război împotriva unui inamic suficient de difuz, și anume terorismul: „Întrucât la 11 septembrie 2001,

acte de violență trădătoare au fost comise împotriva Statelor Unite, începe Autorizația pentru folosirea forței militare (AUMF), Președintele este autorizat să folosească toată forța necesară și adecvată împotriva acelor națiuni, organizații sau persoane pe care le stabilește că au planificat, au autorizat, au comis sau ajutat la producerea atacurilor teroriste care au avut loc pe 11 septembrie 2001, sau care adăpostesc asemenea organizații sau persoane, cu scopul de a preveni orice acte viitoare de terorism internațional împotriva statelor Unite de către astfel de națiuni, organizații sau persoane”³⁴.

Cu toate că discutăm despre un conflict în care sunt implicate 48 de state ca parte a acțiunii NATO-ISAF³⁵, cu toate că discutăm despre costuri de loc de neglijat ale acțiunilor în Afganistan, totuși la nivelul lui 2012 Indicele Global al Terorismului înregistra în Afganistan una dintre cele mai ridicate valori la nivel mondial 8.669, locul 3 după Irak și Pakistan.³⁶ Acest fapt ne indică foarte clar lipsa unei ameliorări a situației, cel puțin la nivelul spațiului de intervenție.

În conformitate cu pozițiile analiștilor internaționali, conflictul își găsește susținerea în mize geopolitice suficient de puternice, ce până acum au transcedat dezideratelor de stabilitate și democratizare a acestui spațiu și facem referire la cele ale Statelor Unite ale Americii, întrucât acestea rămân principalul actor geopolitic, chiar dacă alături de acesta alte 48 de state sunt angajate în acest conflict, așa cum menționăm și anterior.

Ariel Cohel vede interese SUA în regiune sistematizate în trei mari puncte cheie: securitate, energie și democrație.³⁷

George Friedman și Stratfor extind aceste mize către: pluralismul geopolitic în Eurasia, o lume islamică imposibil de reunit (importanța diminuării tendințelor extremiste ce țin de factorului religios și cultural în conceptul de guvernare globală), energia (importantele resurse de petrol, gaze naturale, cărbune și uraniu), accesul SUA la Orientul Îndepărtat și securitatea.

Aceste mize în viziunea lui G. Friedman se pot traduce printr-un joc nu neapărat în vederea unui câștig în conflictului afgan, ci a împiedicării unor posibile fenomene.

Pluralismul geopolitic în Eurasia

Afganistanul are o poziționare deosebit de interesantă, amintită și în prima parte a studiului, ce îi conferă importanța strategică în Eurasia („se

află la intersecția subcontinentului Indian granița cu Pakistan – , cu Orientul Mijlociu – Iran, cu Asia Centrală – Turkmenistan, Uzbekistan și Tajikistan – și cu China – Coridorul Wakhan Corridor”³⁸), acesta putându-se observa numai dacă analizăm începutul politicii Obama, când acesta admite ca SUA s-a angajat greșit în războiul din Irak neglijând importanța Afganistanului, astfel ca a început retragerea trupelor din Irak pentru a-și concentra forțele în Afganistan.³⁹

Acesta alături de Asia Centrală (o regiune importantă din punct de vedere al strategiei globale SUA, datorită vecinătății cu Rusia, China, India, Pakistan, Iran și alți actori importanți ai regiunii, cât și datorită factorului etno-religios și bogăției resurselor energetice⁴⁰), Afganistanul este un spațiu disputat de cele mai mari puteri mondiale : SUA, Rusia și China, dar și de jucătorii regionali importanți precum Iran, Pakistan, India, fiecare dintre acestea având interese pe diverse arii.

USA este un actor mult prea mare și important pentru a rămâne în afara jocurilor, mai ales dacă luăm în considerare semnificația Eurasiei, astfel este conștientă ca trebuie să participe și în mare măsură să influențeze jocurile, însă este poate la fel de conștientă că nu este singura putere cu interese în Asia Centrală, nefiind nici de dorit să rămână singura implicată, pentru aș putea atinge obiectivele.

În primul rând, obiectivele principale SUA în regiune sunt securitatea energetică și proximitatea față principalele teatre de acțiune teroriste și nu doar controlul pur și simplu. Limitarea accesului altor puteri din regiune nu este necesară și ar fi o *greșeală gravă*⁴¹, la momentul intervenției din 2001 a avut nevoie de sprijinul Rusiei, iar acum, spre exemplu, implicarea Chinei în Asia Centrală ar ajuta în disculparea retragerii din conflictul afgan.⁴²

În ceea ce privește interesele de securitate naționale și strategia regională ale Statelor Unite, Afganistanul oferă perspective strategice mai bune pe termen lung decât Pakistan. Lipsei ieșirii la mare a Afganistanului nu ar trebui să fie un impediment pentru Statele Unite, care și-a atins de multe ori obiectivele geostrategice prin mobilitatea aeriană.

Din punct de vedere geostrategic, dacă SUA dorește să predomine ca element de putere în Eurasia, Afganistanul, într-un tandem cu apropierea SUA de Iran, ar fi ce mai bună variantă.⁴³

SUA este prea departe pentru a domina acesta parte a Eurasiei, dar destul de puternică pentru a nu fi implicată, cum afirmam și anterior astfel ea trebuie să se implice pentru ca nicio putere unică să nu ajungă să controleze acest spațiu și astfel toată comunitatea mondială să poată avea acces nestânjenit economic și financiar, la aceasta.⁴⁴

„Pe termen scurt este în interesul Americii să consolideze și să continue pluralismul geopolitic predominant pe harta Eurasiei. Aceasta face să aibă întâietate manevrele în vederea prevenirii apariției unei coaliții ostile care ar putea, în cele din urmă, caută să conteste supremația Americii, ne mai vorbind de posibilitatea îndepărtată ca orice stat în parte să încerce acest lucru. Pe termen mediu, cele spuse anterior ar putea evolua treptat spre un mai mare accent pe apariția unor parteneri din ce în ce mai importanți, dar compatibili strategic, care îndemnați de conducerea deținută de America, ar putea ajuta la formarea unui sistem de securitate transeurasiatic mai cooperant. Pe termen lung, acestea ar putea deveni un nucleu de responsabilitate politică adevărat distribuită”⁴⁵

Așadar, scopul acestor intervenții în Afganistan poate să nu fie unul de a obține ceva, ci unul de a împiedica apariția oricărei puteri majore în Eurasia, ca și prevenirea dominării exclusive a spațiului geopolitic de către Rusia, fiind de dorit pluralitatea geopolitică în acesta zonă.

O lume islamică imposibil de reunit

În condițiile în care știm că unul dintre scopurile urmărite de către talibani este formarea unui islam puternic și tradiționalist – bazat pe *shariah*⁴⁶, se poate porni de la ideea ca în condițiile instabilității zonale nu se poate prefigura o apariție a unei puteri locale.

Iată cum vede George Friedman această poziție: „După căderea Uniunii Sovietice, SUA s-a angajat într-o serie de operațiuni menite să mențină echilibrul regional și să împiedice apariția unei puteri locale. Prima intervenție importantă a fost în Kweit, unde SUA a oprit ambițiile Irakului. Următoarea a fost în Iugoslavia, cu scopul de a împiedica apariția hegemoniei sârbe asupra Balcanilor. A treia serie de intervenții a fost în regiunea islamică, cu scopul de a împiedica Al-Qaeda (sau o oricui altcuiva) de a crea un imperiu islamic sigur. Intervențiile în Afganistan și Irak au făcut amândouă parte din acest plan”⁴⁷

Din acest punct de vedere, factorul etno-religios este unul extrem de important, subliniind faptul

că obiectivele de guvernare globală și interesele geopolitice sunt mult îngreunate în îndeplinire de acest tip de abordări extremiste religioase.

SUA nu este un perdant, SUA a câștigat atâta timp cât Al-Qaeda a pierdut, iar Al-Qeda nu a reușit să își ducă la bun sfârșit obiectivele(ce puțin cel ce se referă la puterea islamică), „regiunea fiind mai divizată ca oricând”⁴⁸

Pentru SUA este important astfel, în contextul actual, să prevină radicalizarea religioasă și terorismul prin cooperarea globală și regională.⁴⁹

Accesul SUA la Orientul îndepărtat

America nu numai că urmărește propriile scopuri geostrategice cu privire la Eurasia, dar își reprezintă interesele economice, precum și acelea ale Europei și Orientului Îndepărtat, câștigând acces nelimitat în această zonă până acum închisă.

Această miză geopolitică se concentrează în jurul ideii de putere geopolitică, accesul la bogății cu potențial și împlinirea misiunilor naționale și de securitate.⁵⁰

Resurse de petrol și gaze naturale

Având în vedere condițiile actuale, energia este motorul dezvoltării, astfel importanța Asiei Centrale nici nu mai necesită aprofundare.⁵¹ Situația poziționării infrastructurii energetice în această regiune ne arată centralitatea Afganistanului, ca stat aflat în proximitatea unor importante rute energetice. Aceasta evidențiază foarte clar atât miza energetică, cât și actuală și posibilă împărțire a zonelor de influență cu privire la aceste resurse strategice.⁵²

Un alt aspect important, din perspectivă energetică este și faptul că recent s-au descoperit resurse energetice și pe teritoriul afgan, fiind estimate la o mie de miliarde de dolari, după cum declara președintele Karzai.⁵³

Ceea ce mai prezintă interes este și Turkmenistan-Afganistan-Pakistan (TAP) proiectul conductei de gaz (de asemenea cunoscute ca trans-Afghanistan pipeline proiect), adoptate în cadrul administrației Bush, în 2002, la scurt timp după înfrângerea talibanilor.

În Decembrie 2002, guvernele Turkmenistanului, Afganistanului și Pakistanului au semnat un Memorandum de înțelegere cu privire la construirea conductelor petroliere Asia Centrală, ce vor transporta petrolul uzbek și turkmen în Gwadar, Pakistan, la Marea Arabie. Acest proiect suferă

amânări cauzate de continua instabilitate afgane⁵⁴, având în vedere faptul că proiectul își propune să treacă cu aceste conducte prin Kandahar, zona cu intensitate foarte ridicată a instabilității și a actelor violente.

TAP își propune să transporte gazul turkmen în Fazilka, port aflat la granița Indiano-Pakistană, în 2008 alăturându-se și India⁵⁵. În urma acestui fapt, TAP a devenit TAPI, putând fi considerată ca o alternativă la rețeaua Iran-Pakistan-India.

La capitolul impedimente, alături de instabilitatea afgană se prefigurează și întrebările legate de viabilitatea comercială având în vedere o capacitate anuală planificată de 1,1 bcf.⁵⁶

Aceste posibile dezvoltări ar ajuta la spargerea monopolului rusesc și totodată ar deschide regiunea pentru creșterea concurenței exercitate pentru resursele energetice.⁵⁷

Atât susținătorii, cât și opoziții implicării pe termen lung ai SUA în Afganistan au văzut în acest potențial energetic și în poziția Afganistanului în Eurasia un „nou drum al mătăsii” pentru resursele energetice și materiile prime din și prin Afganistan în toată lumea, acesta aducând beneficii duale USA prin echilibrarea acestei zone și extinderea proprie sale puteri.⁵⁸

Potrivit Institutului Asia Centrală – Caucaz, în 11 decembrie 2011, la Ashgabat, cele patru state implicate au ajuns să aprobe proiectul TAPI⁵⁹, iar pe 8 Iulie 2014 acestea au semnat un acord operațional.⁶⁰

La nivel geopolitic, TAPI înseamnă nu doar o spargere a monopolului rusesc și o sporire a influenței SUA, dar și o intensificare a cooperării în zona și în special pentru Afganistan, în prima instanță, o integrare mai amplă în Asia de Sud și o posibilă nișă de dezvoltare a economiei, care să contribuie la eforturile de stabilizare a statului afgan.

Cu toate acestea, sunt și opinii din mediul academic care nu aderă la această idee că Afganistanul s-ar afla la o răscruce energetică, cum este Frédéric Encel, care afirmă: „Cu toate acestea (referindu-se la noțiunea de pasaj pentru geopolitică), au fost devastate și orașe sau țări care nu erau locuri de trecere obligatorii sau măcar răspântii energetice, comerciale sau militare; este cazul Afganistanului, în același timp deșertic (sud-vest), muntos, izolat ca o enclavă în Asia Centrală, lovit succesiv de un război civil în 1978, de invazia sovietică din decembrie 1979 și de nouă ani de

război crud care i-au urmat, de teocrația talibană (1996-2001) și, după octombrie 2001, chiar dacă într-o măsură mai mică, de confruntarea NATO cu talibanii în sud-estul teritoriului”⁶¹.

Pe de altă parte, proiectul suferă major din cauza problemelor de securitate cel puțin pentru viitorul apropiat, având în vedere menținerea stării de instabilitate în orașele și provinciile din sudul Afganistanului, „situație de natură să intensifice odată cu retragerea majorității trupelor americane din Afganistan este programată să fie terminată până în decembrie”⁶².

În ceea ce privește resursele energetice sunt și altele opinii care pun un mai mare accent pe rolul de stat-tampon jucat de Afganistan, decât importanța sa din perspectivă energetică: „Importanța Afganistanului nu se explică nici prin bogățiile minerale, nici prin conflictele sale interne, nici prin accesul la oceane, ci prin faptul că acest stat a fost utilizat de către britanici ca stat-tampon, iar el conservă această funcție astăzi, chiar dacă configurația s-a schimbat. Este vorba despre a controla ambițiile rivale între Iran, Pakistan și Rusia, care se mulțumește în viitor să protejeze exteriorul său apropiat. Dar mai ales între SUA și proiectul unei puteri islamiste transnaționale.”⁶³

Practic analizând problematica posibilelor mize geopolitice în Afganistan se poate constata faptul că menținerea intervențiilor militare pentru mai bine de un deceniu arată încă o dată că acest spațiu este unul de o importanță strategică și geopolitică deosebită.

Din păcate, dacă privim strict perspectiva Afganistanului, contextul descris în prima parte a studiului la care se adaugă rezultatele actualelor intervenții militare NATO, nu sunt de natură să întrevadă, cel puțin pentru viitorul apropiat, o stabilizare a situației și o creștere a nivelului de dezvoltare a acestui stat.

Acest lucru poate fi regăsit și în afirmația lui Stan Petrescu: „În ciuda unor importante modalități de susținere, cum ar fi Programul pentru Dezvoltare al Națiunilor Unite, Afganistanul continuă să rămână una dintre cele mai sărace zone de pe glob, surclasat fiind poate numai de câteva state din continentul african”⁶⁴ și una dintre cele mai instabile zone, al cărei viitor stă sub semnul incertitudinii.

Este de mare actualitate a urmării desfășurarea în continuare a evenimentelor, mai ales în anii ce urmează din cauza retragerii preconizate a trupelor NATO, și evoluția mizelor în acest spațiu, element

esențial pentru modul în care acest stat va reuși sau să nu găsească un echilibru ce să îi permită să se dezvolte.

Concluzii

Pe parcursul prezentului studiu s-au identificat principalele elemente și cauze ale instabilității afgane, însă și mizele geopolitice cu care la ora actuală este încărcat acest spațiu, care primează de multe ori dezideratului păcii, prin intervenții militare.

Astfel că două tipuri de concluzii se pot formula:

1. Elementele contextuale marcate de geografie, istorie, demografie, economie, ne arată foarte clar că menținerea stabilității în zonă poate fi un deziderat suficient de greu de atins. Cel puțin pentru viitorul apropiat am putea spune că ar fi chiar unul imposibil. De aceea conflictul actual este o continuare a unei istorii a conflictualității.

2. Spațiul Afgan este un spațiu de intensitate mare geopolitică, cele mai probabile mize ce mențin actualmente intervențiile militare fiind:

- prezența în Eurasia și pluralismul geopolitic – prevenirea dominării exclusive a spațiului geopolitic de către Rusia;
- scopul nu este de a obține, ci de a împiedica ceva;
- împiedicarea conturării unei lumi islamice puternice, creșterii radicalizării religioase și terorismului.

În consecință este foarte probabil ca viitorul apropiat să nu aducă ameliorări ale stării statale pentru Afganistan „violența și instabilitatea, care deja prevalează, sunt probabile să persiste și să se agraveze”⁶⁵.

Deosebit de interesant de urmărit va fi evoluția situației regionale în contextul retragerii trupelor NATO și consecințele acestui fapt la nivelul transformărilor geopolitice atât micro, cât și macro.

NOTE:

1 Aymeric Chauprade, François Thual, *Dicționar de geopolitică – state, concepte, autori*, Editura Corint, București, 2003, pp. 419-420.

2 Z. Brzezinski, *Marea tablă de șah – Supremația americană și imperativele sale geostrategice*, Editura Univers Enciclopedic, 2000, București, pp. 139- 143.

3 Date preluate și prelucrate CIA Factbook.

4 Nicholas Harris et all, *Atlasul lumii în imagini*, Editura Aquila '93, Oradea, 1996, pp. 38-39.

5 Iana Paverman, *Afganistan: conflictul dintre război și identitate*, Sphere of Politics, issue: 140 / 2009, pp. 106-112.

6 Aymeric Chauprade, François Thual, *op. cit.*, p. 10.

7 *Idem*, p. 10.

8 *Idem*, p. 11

9 *Idem*, p. 12.

10 *Ibidem*.

11 <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ro.html>, accesat la 20.06.2014.

12 <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2103.html#af>, accesat la 20.06.2014.

13 http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2010/papers/HDRP_2010_17.pdf Human development Index, accesat la 20.06.2014.

14 <http://www.newsecuritybeat.org/2011/10/minority-youth-bulges-and-the-future-of-intrastate-conflict/>, accesat la 10.06.2014.

15 <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html>, acesta la 20.06.2014.

16 James W. Fiscus, *America's war in Afghanistan*, The Rosen Publishing Grup, New York, 2004, pp. 7-9.

17 Aymeric Chauprade, François Thual, *op.cit.*, pp. 12-13.

18 Mukesh Kumar Yadav, *Sustaining the Afghan Economy*, Air Command and Staff College Air University Maxwell Air Force Base, Alabama, 2010, p. 6; Megan E. Liaboe, *Afghanistan and the Search for a Sustainable Economy*, The Project on International Peace and Security (PIPS) Institute for Theory and Practice of International Relations, Government Department - The College of William and Mary, Williamsburg, 2010, pp. 4-8.

19 Mukesh Kumar Yadav, *op. cit.*, pp 1-2.

20 http://www.ensec.org/index.php?option=com_content&view=article&id=233:afghanistan-the-tapi-pipeline-and-energy-geopolitics&catid=103:energysecurityissuecontent&Itemid=358 Journal of Energy Security Official Website, accesat la 20.06.2014.

21 <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>, accesat la 20.06.2014.

22 *Ibidem*.

23 *Monitoring of Drug Flow in Afghanistan* United Nations Office on Drugs and Crime, Kabul Illicit Crop Monitoring Program Report, 2007.

24 <http://news.bbc.co.uk/2/hi/7663204.stm>, accesat la 10.07.2014.

25 <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/> CIA FactBook, accesat la 17.06.2014.

26 *Idem*.

27 <http://www.alegeri-2009.ro/partide/>, accesat la 17.06.2014.

28 <http://www.transparency.org/>, Transparency International, accesat la 17.06.2014.

29 <http://www.eiu.com/public/> accesat la 17.06.2014.

30 *Economic Intelligence Unit*.

31 <http://aidontheedge.info/2012/02/15/state-fragility-as-a-wicked-problem/>, accesat la 10.08.2014.

32 http://maplecroft.com/about/news/conflict_intensity_index.html, accesat la 10.08.2014.

33 Folosim termenul de preemtiv și „nu preventiv, ținând cont de distincția existentă între cei doi termeni și explicată foarte clar de Gheorhe Văduva în *Războiul Asimetric și noua*

fizionomie a conflictualității armate, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007, pp. 24-30.

34 <http://www.thepublicdiscourse.com/2011/09/4004/>, accesat la 21.07.2014.

35 <http://www.isaf.nato.int/troop-numbers-and-contributions/index.php>, accesat la 21.07.2014.

36 http://www.visionofhumanity.org/sites/default/files/2012_Global_Terrorism_Index_Report.pdf, accesat la 17.07.2014.

37 Ariel Cohen, *U.S. Interests and Central Asia Energy Security*, The Heritage Foundation, Washington, 2006, p. 1.

38 Subhash Kapila, *Afghanistan and Pakistan: Comparative Analysis of Geo-Strategic and Geo-Political Significance*, South Asia Analysis Group, Paper no. 3139, 2009.

39 <http://www.stratfor.com/> - George Friedman, *Obama's State of the Union and U.S. Foreign Policy*, Stratfor Global Intelligence, 2011.

40 Ariel Cohen, *op.cit.*, p. 9.

41 *Ibidem*.

42 <http://slouchingcolumbia.wordpress.com/2011/04/29/china-afghanistan-and-the-widening-of-asian-geopolitics/>

43 Subhash Kapila, *op.cit.*, p. 1/1.

44 Zbigniew Brzezinski *Marea tablă de Șah – Supremația Americană și imperatiile sale Geostrategice*, Editura Universul Enciclopedic, București, 2000, p. 167.

45 *Idem*, p. 219.

46 Matt Waldman, *Dangerous Liaisons with the Afghan Taliban The Feasibility and Risks of Negotiations*, United States Institute of Peace, Special Report 256, 2010.

47 George Friedman, *Următorii 100 de ani – Previziuni pentru secolul XXI*, Editura Litera, București 2009, p. 47.

48 *Idem*, p. 50.

49 Ariel Cohen, *op.cit.*, p. 9.

50 Zbigniew Brzezinski, *op.cit.*, p. 157.

51 Amresh Chandra, *Geopolitics of Central Asian Energy Resources and Indian Interest*, Journal of Peace Studies, Vol. 16, Issue 1-2, 2009, <http://www.icpsnet.org/adm/pdf/1251369051.pdf>

52 Nima Maleki, *Energy pipelines in Eurasia: maps of the New Silk Road*, 2009, <http://positivity.wordpress.com/2009/04/21/energy-pipelines-in-eurasia-maps-of-the-new-silk-road/>

53 <http://economie.hotnews.ro/stiri-energie-6861203-afghanistanul-are-resurse-petrol-valoare-mie-miliarde-dolari.htm>, accesat la 19.07.2014.

54 Ariel Cohen, *op.cit.*, p. 5.

55 <http://oilprice.com/Energy/General/The-Turkmenistan-Afghanistan-Pakistan-India-TAPI-pipeline-Looks-Set-to-go-Ahead.html> Oil Price Official website, accesat la 19.07.2014.

56 Ariel Cohen, *op.cit.*, p. 6.

57 *Idem*, p. 2.

58 <http://slouchingcolumbia.wordpress.com/2011/04/29/china-afghanistan-and-the-widening-of-asian-geopolitics/>, accesat la 20.07.2014.

59 <http://www.cacianalyst.org/?q=node/5479> Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program Joint Center, accesat la 20.07.2014.

60 <http://www.silkroadreporters.com/2014/07/24/will-tapi-pipeline-ever-built/>, accesat la 01.08.2014.

61 Frédéric Encel *Orizonturi geopolitice-Traducere Adrian Ciubotaru*, Cartier, București, 2011, p. 29.

62 <http://www.silkroadreporters.com/2014/07/24/will-tapi-pipeline-ever-built/>, accesat la 01.08.2014.

63 Stan Petrescu, *Călătorii Geopolitice- Lumea văzută de la București*, Ed. Militară, București, 2010, p. 341.

64 Stan Petrescu, *op.cit.*, p. 340.

65 http://belfercenter.ksg.harvard.edu/publication/23201/after_the_drawdown.html, accesat la 12.08.2014.

BIBLIOGRAFIE

Aymeric Chauprade, François Thuail, *Dicționar de geopolitică – state, concepte, autori*, Editura Corint, București, 2003.

Brzezinski Zbigniew, *Marea tablă de șah – Supremația americană și imperatiile sale geostrategice*, Editura Univers Enciclopedic, 2000, București.

Chandra Amresh, *Geopolitics of Central Asian Energy Resources and Indian Interest*, Journal of Peace Studies, Vol. 16, Issue 1-2, 2009, <http://www.icpsnet.org/adm/pdf/1251369051.pdf>

Cohen Ariel, *U.S. Interests and Central Asia Energy Security*, Published by The Heritage Foundation, Washington, 2006.

Encel Frédéric, *Orizonturi geopolitice*, Traducere Adrian Ciubotaru, Editura Cartier, București, 2011.

Fiscus W. James, *America's war in Afghanistan*, The Rosen Publishing Grup, New York, 2004.

Friedman George, *Următorii 100 de Ani – Previziuni pentru Secolul XXI*, Editura Litera, București 2009, p. 47.

Harris Nicholas et all, *Atlasul lumii în imagini*, Editura Aquila '93, Oradea, 1996.

Kapila Subhash, *Afghanistan and Pakistan: Comparative Analysis of Geo-Strategic and Geo-Political Significance*, South Asia Analysis Group, Paper no. 3139, 2009.

Liaboe E. Megan, *Afghanistan and the Search for a Sustainable Economy*, The Project on International Peace and Security (PIPS) Institute for Theory and Practice of International Relations, Government Department - The College of William and Mary, Williamsburg, 2010.

Paverman Iana, *Afganistan: conflictul dintre război și identitate*, Sphere of Politics, issue: 140 / 2009.

Petrescu Stan, *Călătorii Geopolitice – Lumea văzută de la București*, Editura Militară, București, 2010.

Waldman Matt, *Dangerous Liaisons with the Afghan Taliban The Feasibility and Risks of Negotiations*,

- United States Institute of Peace, Special Report 256, 2010.
- Yadav Kumar Mukesh, *Sustaining the Afghan Economy*, Air Command and Staff College Air University Maxwell Air Force Base, Alabama, 2010.
- Monitoring of Drug Flow in Afghanistan* United Nations Office on Drugs and Crime, Kabul Illicit Crop Monitoring Program Report, 2007.
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ro.html>, Accesat la data de 20.06.2014.
- http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2010/papers/HDRP_2010_17.pdf Human development Index, accesat la 20.06.2014.
- <http://www.newsecuritybeat.org/2011/10/minority-youth-bulges-and-the-future-of-intrastate-conflict/>, accesat la 10.06.2014.
- http://www.ensec.org/index.php?option=com_content&view=article&id=233:afghanistan-the-tapi-pipeline-and-energy-geopolitics&catid=103:energysecurityissuecontent&Itemid=358 Journal of Energy Security Official Website, accesat la 20.06.2014.
- <http://news.bbc.co.uk/2/hi/7663204.stm>, accesat la 10.07.2014.
- <http://www.alegeri-2009.ro/partide/>, accesat la 17.06.2014.
- <http://www.transparency.org/>, Transparency International, accesat la 17.06.2014.
- <http://www.eiu.com/public/> accesat la 17.06.2014.
- <http://aidontheedge.info/2012/02/15/state-fragility-as-a-wicked-problem/>, accesat la 10.08.2014.
- http://maplecroft.com/about/news/conflict_intensity_index.html, accesat la 10.08.2014.
- <http://www.thepublicdiscourse.com/2011/09/4004/>, accesat la 21.07.2014.
- <http://www.isaf.nato.int/troop-numbers-and-contributions/index.php>, accesat la 21.07.2014.
- http://www.visionofhumanity.org/sites/default/files/2012_Global_Terrorism_Index_Report.pdf, accesat la 17.07.2014.
- <http://www.stratfor.com/> - George Friedman (2011), *Obama's State of the Union and U.S. Foreign Policy*, Stratfor Global Intelligence
- <http://slouchingcolumbia.wordpress.com/2011/04/29/china-afghanistan-and-the-widening-of-asian-geopolitics/> Nima Maleki, *Energy pipelines in Eurasia: maps of the New Silk Road*, 2009
- <http://positivity.wordpress.com/2009/04/21/energy-pipelines-in-eurasia-maps-of-the-new-silk-road/>
- <http://economie.hotnews.ro/stiri-energie-6861203-afganistanul-are-resurse-petrol-valoare-mie-miliarde-dolari.htm>, accesat la 19.07.2014.
- <http://oilprice.com/Energy/General/The-Turkmenistan-Afghanistan-Pakistan-India-TAPI-pipeline-Looks-Set-to-go-Ahead.html> Oil Price Official website, accesat la 19.07.2014.
- <http://slouchingcolumbia.wordpress.com/2011/04/29/china-afghanistan-and-the-widening-of-asian-geopolitics/>, accesat la 20.07.2014.
- <http://www.cacianalyst.org/?q=node/5479> Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program Joint Center, accesat la 20.07.2014.
- <http://www.silkroadreporters.com/2014/07/24/will-tapi-pipeline-ever-built/>, accesat la 01.08.2014.
- <http://www.silkroadreporters.com/2014/07/24/will-tapi-pipeline-ever-built/>, accesat la 01.08.2014.
- http://belfercenter.ksg.harvard.edu/publication/23201/after_the_drawdown.html, accesat la 12.08.2014.